

Силабус дисципліни
Методи дослідження теплофізичних властивостей
палива та тепломасообмінних процесів при його
спалюванні

Ступінь вищої освіти – третій (доктор філософії)
Галузь знань – 14 Електрична інженерія
Спеціальність – 144 Теплоенергетика
Освітньо-професійна програма - «Теплоенергетика»
Кількість кредитів - 4 (120 академічних годин)
Термін вивчення дисципліни – 3-й семестр
Компонент освітньої програми: вільного вибору здобувачів вищої освіти третього освітнього рівня (доктор філософії) циклу професійної (фахової) підготовки
Мова викладання: українська
Час і місце проведення: відповідно до затвердженого розкладу занять

Керівник курсу: проф., д.т.н. Пінчук Валерія Олександрівна

Контактна інформація: valeriya.a.pinchuk@gmail.com

Консультації: пн. 13.00-14.00, кафедра енергетичних систем та енергоменеджменту, к. 109а

Опис дисципліни

Призначення навчальної дисципліни – придбання теоретичних та практичних навичок для проведення експериментальних досліджень щодо тепломасообмінних процесів при спалюванні палив та їх теплофізичних властивостей, навичок обробки, аналізу, інтерпретації та представлення отриманих результатів експериментальних досліджень.

Мета вивчення дисципліни - навчання здобувача ступеня доктора філософії фундаментальним положенням теплообміну при спалюванні палив та теоретичним основам та методам експериментальних досліджень теплофізичних властивостей та процесу горіння палива.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- фундаментальні основи кінетики і тепломасообміну при горінні палива;
- основні положення теорія теплопровідності та теплоємності речовини;
- методи дослідження і проведення експериментальних робіт щодо теплофізичних властивостей та процесу горіння палива; методів аналізу і обробки отриманих експериментальних даних; фізичних і математичних моделей досліджуваних об'єктів.

вміти:

- використовувати сучасні методи збору, аналізу і обробки наукової інформації; проведення аналізу достовірності отриманих результатів, зіставлення результатів теоретичних і експериментальних досліджень;
- використовувати сучасні методи комп'ютерного моделювання для розв'язання науково-дослідних та практичних задач теплообміну;
- використовувати сучасні стандартні комп'ютерні програми для вирішення задач моделювання процесу горіння та теплофізичних властивостей та інтерпретації отриманих результатів;
- самостійно проводити експериментальні дослідження теплофізичних властивостей та процесу горіння палива, обробляти та оцінювати отримані результати.

Набуті компетентності:

- здатність виявляти та уточнювати цілі та заходи, необхідні для вирішення наукових проблем (ЗК-6);
- здатність планувати та організовувати науково-дослідні та дослідно-експериментальні роботи (ЗК-8);
- здатність визначити математичну, природничо-наукову та технічну сутність проблем і задач, що виникають в сфері теплоенергетики, виконати їх системний якісний та кількісний аналіз (СК-1);

- здатність обирати та використовувати сучасні методи дослідження, проводити технічні іспити і наукові експерименти, оцінювати отримані результати, інтерпретувати та представляти результати досліджень (СК-2);
- готовність на основі системного підходу створювати і використовувати моделі для опису і прогнозування різних явищ, здійснювати їх якісний і кількісний аналіз (СК-9).

Програмні результати навчання:

- знання і розуміння професійних дисциплін, що базуються на основі знань з математики, фізики, хімії, гідрогазодинаміки, тепло - та масообміну, технічної термодинаміки, міцності, трансформації (перетворення) енергії, технічної механіки, теплотехнічних процесів та обладнання і відповідають спеціальності «Теплоенергетика», на рівні, необхідному до наукового рівня доктора філософії (PH01);
- знання і розуміння інших дисциплін, що включають аспекти спеціальності «Теплоенергетика» на рівні, необхідному для досягнення інших результатів освітньої програми (PH03);
- -нання сучасного рівня науки і техніки в галузі теплоенергетики та технічної теплофізики; тенденцій розвитку галузі. Досконале знання об'єктів професійної діяльності: теплових станцій, систем енергозабезпечення підприємств, парових та водогрійних котлів різного призначення, енергоблоків, парогазових і газотурбінних установок, компресорних, холодильних установок, теплових насосів, паливних елементів, тепло- і масообмінних апаратів різного призначення, теплотехнологічних установок (PH04).

Інженерний аналіз:

- здатність аналізувати, застосовувати та створювати складні інженерні технології, процеси, системи і обладнання відповідно до спеціальності «Теплоенергетика»; обирати, аналізувати, вдосконалювати і розробляти нові аналітичні, розрахункові та експериментальні методи досліджень; аналізувати результати таких досліджень (PH05).

Проектування:

- здатність розробляти, проектувати, модернізувати і аналізувати складні об'єкти в теплоенергетичній галузі, процеси і системи, що задовольняють встановленим вимогам, які можуть включати обізнаність про нетехнічні (суспільство, здоров'я і безпека, навколишнє середовище, економіка і промисловість) аспекти; аналізувати адекватність методології проектування (PH07);
- здатність розробляти, проектувати і модернізувати експериментальні установки для проведення власних наукових досліджень (PH10);
- розуміння та досвід застосування методик проектування і дослідження, а також їх обмежень відповідно до спеціальності «Теплоенергетика» (PH15);
- практичні навички з обґрунтування та реалізації наукових проектів у галузі теплоенергетики та технічної теплофізики (PH16);
- знання інформаційних технологій в наукових дослідженнях та педагогічній діяльності, що відносяться до професійної сфери. Вміння застосовувати засоби сучасних інформаційних технологій для вирішення теоретичних та науково-практичних; самостійно використовувати сучасні методи комп'ютерного моделювання; знання актуальних пакетів прикладних програм для вирішення задач моделювання структур та інтерпретації отриманих результатів (PH19).

Дослідження:

- здатність здійснювати аналіз необхідної інформації з технічної літератури, здійснювати аналіз змісту наукових баз даних та інших відповідних джерел інформації, на цій основі здійснювати моделювання з метою детального вивчення і дослідження теплофізичних та інших процесів, які є предметом спеціальності «Теплоенергетика» (PH11);
- здатність застосовувати методи планування експериментальних досліджень, проводити їх за допомогою інструментальних засобів (вимірювальних приладів) та оброблювати результати за допомогою обчислювальної техніки, оцінювати адекватність результатів досліджень (PH13).

Судження:

- -здатність донесення суджень з питань в межах спеціалізації спеціальності «Теплоенергетика», які враховують відповідні технічні, екологічні, економічні, соціальні та етичні проблеми (PH20).

Пререквізити навчальної дисципліни

Дисципліна «**Методи дослідження теплофізичних властивостей палива та тепломасообмінних процесів при його спалюванні**» передусе вивчення наступних дисциплін: «Іноземна мова в науковій діяльності», «Інформаційні технології в наукових дослідженнях», «Підготовка та документування результатів наукової діяльності», «Патентно-інформаційні дослідження».

План вивчення навчальної дисципліни

1. Розподіл навчальних годин

	Усього	Семестр
		3
Усього годин за навчальним планом, у тому числі:	120	120
Аудиторні заняття, з них:	48	48
Лекції	16	16
Лабораторні роботи	16	16
Практичні заняття	16	16
Семінарські заняття	0	0
Самостійна робота, у тому числі при:	72	72
підготовці до аудиторних занять	24	24
підготовці до модульних контрольних робіт (екзамену)	3	3
виконанні курсових проектів (робіт)	0	0
виконанні індивідуальних завдань	0	0
опрацюванні розділів програми, які не викладаються на лекціях	45	45
Заходи семестрового контролю		екзамен

2. Структура дисципліни

Модуль 1: Загальні положення визначення теплофізичних властивостей палива	
Лекції	<p>1. <u>Теплопровідність та теплоємність речовини</u> Механізм процесу теплопровідності в твердому тілі, газі та рідині. Зв'язок значення коефіцієнта теплопровідності від різних чинників. Теплоємність. Теплоємність для різних процесів та стану речовини.</p> <p>2. <u>Чисельне моделювання визначення теплофізичних властивостей</u> Метод кінцевих різниць. Метод прогонки</p>
ПР	Чисельне моделювання визначення коефіцієнту теплопровідності палива
СР	Аналіз сучасних досліджень теплофізичних властивостей палив
Модуль 2: Методи визначення коефіцієнту теплопровідності палив	
Лекції	<p>1. <u>Основні експериментальні методи визначення коефіцієнту теплопровідності палив</u> Вибір метода вимірювання. Стаціонарні та нестаціонарні методи. Метод пластини. Метод кулі. Метод нагрітої нитки. Метод бікалориметра. Метод порівняння теплопровідності.</p>
ПР	Обробка результатів експериментальних вимірювань теплофізичних властивостей
ЛР	Визначення коефіцієнту теплопровідності водовугільного палива
ЛР	Визначення коефіцієнту теплопровідності вугілля
СР	Класифікація методів і приладів для вимірювання теплофізичних властивостей
Модуль 3: Методи визначення теплоємності палив	
Лекції	<p>1. <u>Основні експериментальні методи визначення теплоємності палив</u> Метод адіабатичного калориметра. Метод діатермічної оболонки. Методів безперервного нагріву. Метод змішування. Імпульсний метод.</p>
ПР	Моделювання визначення коефіцієнту теплоємності палива
ЛР	Визначення теплоємності палива. Визначення коефіцієнту тепловіддачі при примусовому русі водовугільного палива
СР	Засоби вимірювання температури та джерела похибок при вимірюванні
Модуль 4: Теплообмін при горінні палива	
Лекції	<p>1. <u>Кінетика і тепломасообмін при горінні твердого палива</u> Тепломасообмін в процесах запалення і горіння гетерогенних сумішей. Динаміка термічного розкладу органічної маси твердого палива. Кінетика згоряння паливних частинок при стехіометричній витраті повітря. згоряння твердих паливних частинок в необмеженому обсязі.</p> <p>2. <u>Кінетика і тепломасообмін при горінні газоподібного палива</u></p>

	Тепломасообмін в процесах запалення і горіння горючих сумішей. Вплив температури і надлишку повітря на склад продуктів згорання в топкових процесах. Турбулентність і масообмін при горінні газоподібного палива. 3. Кінетика і тепломасообмін при горінні рідкого палива Тепломасообмін в процесах горіння рідкого палива. Особливості горіння рідкого палива. Дифузійне горіння рідкого палива. Визначення коефіцієнта масовіддачі при горінні палива. Дослідні дані по горінню рідкого палива
ПР	Моделювання процесу горіння палива з використанням рівноважної термодинамічної моделі
СР	Аналіз сучасних досліджень теплообміну при спалюванні палива

*ПР – практичні роботи; ЛР – лабораторні роботи; СР – самостійна робота студента.

Методи навчання

Усні у формі лекцій, із обговоренням їх змісту та дискусіями. Розв'язання дослідницьких задач на основі вивчення окремих кейсів. Самостійна робота у формі підготовки до лекцій, практичних та лабораторних занять, роботи з науковими публікаціями та науково-технічною літературою.

Політика оцінювання

Підсумковий контроль здійснюється за розкладом заліково-екзаменаційної сесії.

Види контролю: підсумковий.

Модулі 1-4 передбачають проміжні звіти / презентації здобувача про результати виконання освітньої компоненти / звіт здобувача про виконання лабораторних робіт.

Підсумкова оцінка визначається на основі результатів усного іспиту за 12-бальною шкалою.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

При отриманні здобувачем за підсумковим контролем (іспитом) оцінки «незадовільно», підсумкова оцінка з дисципліни не виставляється. Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний) та у відповідності до діючого Положення про організацію освітнього процесу в Національній металургійній академії України.

Політика щодо академічної доброчесності

Списування під час проведення контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Специфічні засоби навчання

Навчальний процес передбачає використання мультимедійного комплексу, комп'ютерних робочих місць, та наступного обладнання: експериментальні установки для дослідження коефіцієнту теплопровідності, теплоємності та теплообміну і електроніч типу СНОЛ–2.2.1,5/12 з комплексом реєструючих та вимірювальних приладів, ваги лабораторні, лабораторний посуд, портативні засоби вимірювання температури та електричних параметрів.

Навчально-методичне забезпечення

1. Агроскин А. А. Физические свойства угля / А. А. Агроскин. – М. : Государственное научно-техническое издательство литературы по цветной и черной металлургии, 1961. – 309 с.
2. Частухин В. И. Топливо и теория горения: Учебное пособие / В. И. Частухин, В. В. Частухин. – К. : Выща школа. Головное изд-во, 1989. – 223 с.
3. Назаров В.И. Теплотехнические измерения и приборы: Учебное пособие / В.И. Назаров .- Высшэйшая школа, 2017. – 138с.
4. Гордов А. Н. Основы температурных измерений .— М. : Энергоатомиздат, 1992 .- 304с.
5. Евдокимов И.Н. Методы и средства исследований часть 1. Температура: учебное пособие \ И.Н. Евдокимов. - Москва, 2004. – 113 с.
6. Ярышев, Н. А. Теоретические основы измерения нестационарных температур. 2-е издание/ Н.А. Ярышев .- Ленинград : Энергоатомиздат, 1990 .— 256 с.
7. Тепломассообмен. Экспериментальное исследование характеристик теплообмена: учебное пособие Санкт-Петербургский государственный лесотехнический университет имени С.М. Кирова 2015. -32 с.

8. Пономарев С. В. Теоретические и практические аспекты теплофизических измерений. В 2 кн / С. В. Пономарев, С. В. Мищенко, А. Г. Дивин – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – Кн. 1. – 206 с.; Кн. 2. – 236 с.
9. Тепло и массообмен. Технический эксперимент: Справочник / под общ. ред. В. А. Григорьева, В. М. Зорина. – М.: Энергоатомиздат, 1983. – 560 с.
10. Трусов Б. Г. Метод и алгоритм расчета равновесного состава и свойств многокомпонентных гетерогенных систем / Б. Г. Трусов. – М. : МГТУ, 2002. – 27 с.
11. Синярев Г. Б. Применение ЭВМ для термодинамических расчетов металлургических процессов / Г. Б. Синярев, Н. А. Ватолин, Б. Г. Трусов, Г. К. Моисеев. – М. : Наука, 1982. – 263 с
12. Наукові публікації за предметом дисципліни, які доступні на платформі Science Direct, у базах даних SCOPUS та Web of Science, та ресурсі міжнародної наукової спільноти ResearchGate.